

Natuurbeschrijving in de duinstreek.

In „De duinen en bosschen van
Kennemerland“ ~~geschreeven~~ van F. W. van
Eeden (1868) lezen we:

... De denne boschjes van Bentveld
verheffen zich steil als kleine rozebergen
in de midden van het lage erkerhout;
de frische beekjes en water vallen
van Reiduin herinneren ons aan de
schoonste plekjes van Gelderland. Lage
heuvels strekken zich tusschen de
boschjes uit en omsluiten de beekjes
met steile oevers. Aan die oevers
gracien de Moeraspiraea (*Spiraea Ulmaria*)
de helder gele Heibelbomen (*Primula
acaulis* L.) en de wide en roode
koevoets bloemen (*Rhynchos diurna* Sibth en
respertina) Sibth). In het water prijkt de
eerste voorjaarsbode, de water Doder bloem,
(*Caltha palustris* L.) met haar gladde
bladeren en groote gele bloemen de
gele Iris (*Iris Pseudocornis* L.) ^{de waterwijde zwanenbloem,} die het
voorkomen heeft van een plant met

- 1) Nu veelal *Rhynchos alba* of *Melandryum album*
- 2) Nu Doderbloem genoemd

Op de
blauwe blaas

warmer gewesten, en de prachtige
witte waterlelie (*Nymphaea alba*)
de koningin over waterplanten,
de *Victoria Regia* van Nederland.

in verder leren we de beschrijving van
een duinvallei, een "boomloze paradijs"
dicht bij re.

"Hier stent alles tot ernst, zelfs
de schoone bloemen doen ons
door hare nieuwe vormen denken
aan een vreemd land.

De groene strepen, die wij in
de verte reeds aanschouwden, zijn
de rochzigste plaatsen van het
dal; dikwijls vindt men er water.
Tusschen het blaauwgroene gras
(*Elymus*, *Panicum*, *Agrostis*,
Solinia, *Cynephorus*) schitteren de
Parnassia's en *Pyrolis's* in onbekende
hoeveelheid als witte sterren; ginds
in de boschjes was slechts hare
voorhoede, hier zien wij hare
hoofdkwartieren; hier is haar eigenlijke
woonplaats. Nevens haar ^{vuilten} ~~zijn~~ wij
talrijke vertegenwoordigers van de
beroemde familie der *Orchidaceae*,
waarvan de langgevoerde *Orchis*)
Longenorchis

elken

(*Gymnadenia conopsea* R.B.) hier
 bijna bij uitsluiting groeit. hare
 bloemen zijn als kleine hyacinthen,
 roze-rood, zeer welriekend en
 staan in zulk een menigte
 bijeen, dat men binnen weinige
 minuten een ruiter daarvan
 verzamelt.....

erder noemt de schrijver nog Chinese
 Richelein, Kattenstaart, Druzend-Gulden-Kruis
 en *Gentiana amarella*.

~~Laat ik~~ Hier op ^{laet ik} ~~laten~~ volgen
 een korte beschrijving van enkele
 wilde heurige alpenweiden, doch van
 de laatste jaren, uit Zwitserland,
 evenals ons land een dicht bevolkt
 land, een land waar de bodem evenmin
 als bij ons onproductief gelaten wordt,
 doch waar de hoge ligging, ver van
 verkeerswegen, een intensieve exploitatie
~~uitsluit.~~

Op ~~het~~ een gedeelte van de
 Fluelapass, van Davos naar Süss,
 zag ik de weiden bijna paars van
 de duizenden *Gymnadenia's*, de
 gewone huggendichis. Enkele bossen zijn

~~Lichter van Am~~

allemaal

iets lichter van tint en draagt
 kleiner bloemen, dat is *Gymnadenia*
obovata, een zeer zeldzaam soort.
 Daartusschen staan zeer groot
 planten, en lichte met bruin ^{paars} ~~rood~~
 bloemen, de Turkenmuts
 (*Chilium Martagon*) en we
 ontdekken een klein donker
 orchideetje, welriekend met
 ronge bloes, de Mannertren,
Nigritella suaveolens. (Aug 1923)

En Alpenweide bij Gries am
 Brenner (Tirol) bodde in Juni 1923
 het volgende beeld:

Beneden, waar nog verspreide
 bosschen waren van Larix en Spar, ^{forstlanden}
 plablaue pallen van *Gentiana*
acaulis, gele plekken van
Primula elatior, lichtpaarse
 strepen, langs de beken van
Primula farinosa. Hoeveel *Primula*;
 stonden daar tegen 200 m uitgeboekte
 helling, soms wel 100, laten
 we zeggen gemiddeld 250 per m²,
 dat is 250000 per Hectare
 en waar tientallen Hectaren

kleine kles

er vol mee

er vol mee stonden was het aantal bloemen in de miljoenen.

Looger of Noordvanden Crocus albiflorus en Soldanelle de sneeuw en stonden tien talen grote Anemonen (Pulsatilla vernalis) op de ontdoode plekken.

En nog Looger- of: kussens van kleine Primula's, de kleinste der wereld, Primula minima en een enkele ket-ple of langen stengel, de Auriel.

Loover het heeld, dat van Edden geeft van pure Kennemer duinen, als war we nu nog te zien kunnen krijgen, zij het dan met andere soorten, na een dag reizen in 't looggebergte of ongerepte plekken van het middelpbergte of in ons Zuid-Linburg, ^{gerhaast bijna niet meer} ~~kanne~~ we op het vaste land van Noord- en Zuid-Holland ~~te zien krijgen.~~

Wel zijn er ~~nooit~~ ^{zulk} plekken op Voorne en op de Wadden-erlanden, doch wie graag op een zondag een plek

een vergelyke flora bezocht, ^{er plezier in heeft} ~~de~~
~~de~~ ^{afge} ~~observed~~ van welk tot
~~van welk tot welk te observeren~~ veel van gaarne ^{te observeren} ~~te observeren~~ vergelijkingen
 maakt tusschen verschillende jaren,
 kan dit als hij in een van
 pure groote steden woont, niet
 gemakkelijk maar doen.

~~7 Julij 1842 de~~

Wat zijn nu de oorzaken van
 de verandering van de natuur,
 van de struiken en bosschen tusschen
 Huick van Holland en de Bergen.

~~Stonds tusschen de verandering~~

Als dichts bevolkt land moeten
 we, in 't belang van onze voeding,
 woning, drinkwatervoorziening,
 boschbouw, land- en tuinbouw,
 werkverschaffing, reemdelingen...
 verkeer, (om ons te beperken tot
 algemeene belangen) gebruik maken
 van wroste gronden, van de
 natuur, van onze bosschen, moerassen
 en struiken. En waar algemeene
 belangen daarmede gebonden zijn
 mogen we als natuur liefhebbers
 ons belang niet hoger stellen, dan
~~toe~~ het algemeen, doch ook ons belang.

Maar het kan nooit een algemeen belang zijn, in een tijd waarin de liefste wat het buiten leven steeds beneemt, waarin cultureele waarden steeds meer in eere gehouden worden, dat in onze dichtbevolkte Minnabek alles in exploitatie gebracht zou worden, alle stromen bebouwd of beboscht, ontgonnen of watsook.

Evengoed als wij wamen een plicht hebben tot het zoo lang mogelijk in stand houden van de schatten der kunst, ook al is er slechts een deel van ons volk dat de waarde ervan beseft en er kennis van neemt, evengoed moet op ons volk de plicht een gedeelte van de natuur van het ongerepte Minnabek met de bijbehorende flora en fauna in de oorspronkelijke toestand te bewaren.

Wat zijn nu de ~~aan~~ toestanden, die met dit ethische gebod waarmee ieder beschaafd mensch het eens kan zijn, in strijd zijn?

1. ~~De~~ ~~sten~~ ~~we~~ ~~de~~ ~~grote~~ ~~duin~~ ~~complexen~~
 van ~~den~~ ~~Haag~~ ~~van~~ ~~den~~ ~~Beldeer~~ ~~naar~~ ~~Bergen~~ ~~in~~
~~geheel~~ ~~beknop~~ ~~behandelen~~,
~~beginnende~~ ~~in~~ ~~het~~ ~~zuiden~~.

Het duinlandschap tusschen
 den Haag en ~~de~~ Katwijk behoort
 aan de gemeente ~~de~~ Graftdijk
 in het belang van de ^{drink} waterwinning.

Er loopt dan ook een sprank,
 een overdekt kanaal van de
 waterleiding van zuid naar noord
 doch de daarvoor gemaakte gracht
 is vrij smal en in 't algemeen
 genomen is het landschap gaaf
 gebouwd, een practij duincomplex
 met sandstruiven en duinboschjes.

Door de waterleiding is het grond-
 water verlaagd, zoodat de moerasflora
 verdwenen is. Op haek worden
 heiligen en ruten bij de boschjes
 geplant in een groot aantal de
 elders in ons land uitbrekende
 Minigentiana (*Gentiana cruciata*)
~~en~~ *Stroela*. De eenige onnoodige
 en ernstige natuurvernietiging, die
 hier plaats gehad heeft is de
 aanbouw van enkele villa's

Het dunn terrein, langs den weg van het Kievitspark naar beyondel doch gelukkig is de weinige animos om deze huizen te bewonen geen aanporing om aldaar meer te bouwen. Het een oogpunt van "stadsuitbreiding" was er geen reden om in die huizen te bouwen, terwijl in het Kievitspark en elders in het vlakke terrein nog zoveel bouwterreinen ongebruikt lagen.

De Wattenwaarsche huizen zijn ten deele geheel open voor de wandelaars, te deele alleen ^{mer} kaarten toegankelijk en ten deele geheel verboden toegang. Er zijn ~~ook~~ konijnen, die aan het planten oek en aan het houtgewas schade doen, doch niet in zeer erge mate.

~~De steen de huizen over~~

En wensch, die wij natuurliefhebbers zonder wten Thurnen ten oprichte van de behandeling van deze huizen, met het oog op het herstel van de flora en het krijzen van drinkgeluigenheid voor de

gels, is het laten intolunen van
 nieuwe pannen tot het huidige
 niveau van het grondwater. Reeds
 van nature ontstaan soms zulke
 plassen, ook in de droogste duinen
 doch met enige hulp zou dat
 op groter schaal in de land
 gewerkt kunnen worden.

We slaan de duinen over
 tusschen Katwijk en Noordwijk,
 welke zonder lage vallijen zijn
 doch in toekend begroeid daar
 er vrijwel geen konijnen zijn.

Het duinzand is hier, mogelijk
 als gevolg van de nabijheid van
 den waagren Rijnmond zeer
 ruchtbaar. Dors als vrouwen wel
 min of meer ^{katgehal is dordal} tusschen kaarand
 en Bergey door het hoge kalkgehalte.
 Verorzaakt door het kalkgruis.

De duinen tusschen Noordwijk en
 Zandvoort behoren vrijwel geheel aan
 de gemeente Amsterdam in belang
 van de drinkwater voorziening. Het
 duinlandschap is doorsneden door een
 groot aantal diepe kanalen. De het
 zand daarent is in de duinen gestort,

ar groote vlakten, 29. storten, door
 vormd zijn. Het landschap is dus
 geheel veranderd. Na de veldten,
 zoals vroeger, zijn er dus vrijwel
 niet meer. De oorspronkelijke flora
 is dus ten dele verdwenen, doch
 de soorten, die tegen droogte kunnen
 zijn aangevoeld met een aantal
 adventiefplanten, soorten, die er
 gebracht zijn met het fasanen roer.

De konijnen zijn er nog te
 talrijk, doch wanneer er te
 veel komen worden maatregelen
 genomen. Wandelaars kunnen er
 tegen kaarten toegang krijgen.

De wensch, een t.o.v. de
 Haagsche duinen, zou ook hier
 geplaatst kunnen worden.

Tusschen deze duinen en de
 weiden aan de duinvoet, liggen
 enkele bosschen, het Vogelensangsch
 bosch (nu geheel ongerept) en het
 Naalden veld en Bentheld, boven
 beschreven door van Edden, nu
 vol villa's en weiden, zoodat
 de oorspronkelijke flora en het
 landschap zeer geleden heeft.

deze behouwing verdween de nummer 13
rijplaats van *Simula acantho* in het
alden veld bij de wegenaanleg. Wel is aldaar
in de "uitgespaard" doch het nummer
was gemakkelijker te exploiteeren.
Tusschen handvoert en de gemeene
muiden ligt een zeer groot *Min.*
complex, allen van ^{zigt naar west} ~~West~~ dorreneden
door de Zeeweg, door de gemeente
Bloemendaal aangelegd voor
werkverschaffing, een prachtige
weg zooals *Stree* zich door het
landschap slingert en in een
grote behoefte voorzind. Duizende
trekken er langs naar het strand
en genieten daar met ~~tegen~~ hun
~~aan~~ tenten van het strandleden.

Van zuid naar noord ligt een
overdekte *prise d'eau* van de
Haarlemsche waterleiding, die
weinig opvalt in het landschap
doch behalve in de meest N.W.
hoek, de *moerasflora* geheel
heeft doen verdwijnen. Overigens is
dit *Min.*-complex in de
provincie Noord-Holland besloten
Bergen het grootste ongerepte
terrein met schitterende landschappen,
heuvelrijen, uitgesaakte reeksen van
vallen en berken boschjes.
Op de noord hellingen graven soms
nog bijzondere soorten: *Permianum*,

Brychium en in de valkier is
 te vreeger nov rijke flora, vooral
 deze ^{soms door overstroming koning door de afloop van het grondwater.} beschreven ^{door van Edele}
 vrijwel geheel verduwen. Er is
 ook wel geen terrein aan te
 wijzen waar zoveel koningen
 zijn die het plan te eek en
 houtgenas beschadigen en
 sommige planten als *Luacampsis*,
 een rovel & orchidee fje en de
Epipactis lasifolia, een groene
 orchidee, zeer bedreigen, terwijl
 deze soorten de uitdroging door
 de waterleiding veel doorkaan
 hadden. Waar hier van nature
 herstel plaats heeft van de
 moerasflora, door uitdroging
 van slijkplekken tot het grondwater,
 wordt dit door rucdelmatige
 behandeling of in-gebruik-neming
 als aardappelland (tegen een
 belachelijk lage pacht) meer te
 smit gedaan.

~~Toegang tot de dierdruin wordt
 niet verleid, alle waarnemingen
 op den eilandstien plaats hebben dook
 bij eenige kennis van het terrein geeft dit
 weinig moeite.~~

Inlange zijn de duinen langs de
reef aangekocht, door de gemeente
Bloemendaal, in het belang van
het behoud van het natuurschoon,
voals de motivering luidde van de
aankoop. Doch tegelijkertijd wordt
er aan een plan gewerkt ~~so landhuizen~~
~~te bouwen~~ vergunning te geven tot de
bouw van ~~landhuizen~~, wat een
schending zou betekenen van het
schitterende landschap, dat zich
nord- en zuidwaarts van den weg
bevindt. Bovendien is deze bebouwing
een paar uur verdere bebouwing.
klamen, in dit grote, ongerepte terrein
tusschen Bloemendaal en het strand,
gelegen tusschen een rijk ontwikkelde
wereldstad van Groningen, Velsen,
IJmuiden, Haarlem tot Landouwe,
welke wereldstad behoefte heeft
aan een recreatie-terrein voor
de steeds meerdere natuur liefhebbers.
De Afdeling Haarlem van de
Ned. Natuurhistorische Vereeniging
voert momenteel actie tegen deze
bebouwingsplannen, laten we hopen
met succes.

rijnen minder bestreden werden
 sterk benamen zijn beide
 vorten, die zeer van beiden
 overas-orchideën zijn en op
 vryere plekken groeien, zeer verminderd
 de eerste soort zelfs geheel verdwenen.

De z.g. Breesaap, de duinen
 ten noorden van het Noordzeekanaal
 en ten zuiden van den weg Bredewijk-
 Wijk-aan-Zee, zijn gedeeltelijk
 nog ongerept, hoewel niet
 toornijner vrij, gedeeltelijk geheel
 in beslag genomen door het loozoverbedrijf.
 Enkele grasplaatsen met *Cum*
maculatum, de Bronsbelk en
Allium ursinum, het Berelook en
 enkele duinmwerassen met Orchideën
 en *Parnassia* zijn hier als offer
 gevallen van kadenontbreiding en verliging van
 industrie. We kunnen hier niets tegen
 doen en alleen met des te meer
 hem op bescherming aandringen van
 streken, welke niet door hun ligging
 voor dergelijke daerinden dienstig zijn.
 Ten noorden van Wijk-aan-Zee
 liggen duinen, behoorende aan de provincie,

naar wandelaars met kaarten
 gang hebben. Nalk bij het dorp zijn
 ijwel geen konijnen, zoodat het
 eerder genoemde Hondskruid
 rich bouen op en goed begroeide
 vordelling bij honden, gvestigd
 ad. In sommige jaren werden
 bijna 1000 stuks ~~geteld~~ ^{geteld} welk
^{flaemen} aantal sterk verminderde door het
 drukken van de badgaten. De strenge
 winter van 1929 heeft deze proefplaat,
 naer de nooitte van ons land,
 zooveel schade begebracht, dat
 er in 1929 niet één geteld is.
 Anacamptis komt recht in den winter
 bouen den grond, doodstet in normale
 winters ~~erige~~ ^{de} voor koude schade docht
 de lage temperatuur van ~~of~~ Feb. 1929,
 gepaard gaande met ~~droogte~~ een drogen
 bodem ^(in droge tijde) niet te onderschatten ki-komende
 factor) heeft de knollen gedood.
 Van Beverwijk tot Castricum
 liggen particuliere duinen met veel
 tuinbouw (bollen, aardbeien en aardappelbeef)
 afwatering met het oog op dit cultuur-
 land en veel jachte.
 Bij Bakkum, ten N.W. van Castricum

en duinen, behorende aan de provincie,
 rankelyk met haarten. Ook is hier is
 een kampeergelegenheid, waar zeer
 veel gebruik van gemaakt wordt. Alge-
 meene plant noemt het Bestuifeld zomeroosje.
 Ten noorden van deze duinen
 liggen nog lange, vruchtbare vallees
 dicht bij zee, waar, vreemd genoeg,
 rijwel niets groeit dan duizenden
 Parnassias, en een uitgedroogde
 vlakten. ~~Daar heeft men~~ Dopheide.

Bij Edmond beginnen duinen
 met veel aardappelcultuur,
 wat de rijken en bij Bergen liggen
 nog prachtige duinpannen
 met veel hout, en, ondanks
 afwaterings sloten, ~~nog~~ en de
 nabijheid van de Provinciale water-
 leiding vrij hoog grondwater.
 In de Verbrande Pan groeit nog
 de Vogelnest - orchis (*Neottia nidus avis*),
 de uiterst zeldzame Koraalworbel
 (*Coralliorhiza innata*), het Bestuifeld
 zomeroosje, de Veldgentiaan, Jeneverbessen,
 Graskloof en de vroege ~~Stri...~~
~~in de Dopheide~~ bij Carbisson al
~~opgemerkt was~~ het zand wordt hier
 kalkarmer, zoodat de flora verandert,

(Kraaiheide)

alschuwe planten als heide, Gagel
op enkele plekken zelfs dubbelloof-varen,
Boschbessen en W. de uelverende
Nachtorschis op te merken zijn.

In het Miltewangers-waak vrieden
we een rivieras met Galigaan
(*Cladium Mariscus*), die we noordwaarts
alrijter zullen aankieffen, *Orchis*
maculata, en meer naar de
zeekant *Orchis incarnata*,
Hurmia, ~~de~~ *Gymnadenia's*, *Parnassia*,
Pirola rotundifolia en als
nieuwe verschijning *Pirola minor*,
met kleiner bloemen! De Hartklijn-
Orchis (*Orchis morio*), bij Haarlem
eldraam, is hier, vooral in recentere
jaren, zeer talrijk, soms zelfs op
nord-hellingen, meestal in de
eenigszins vruchtbare duinvalleken.

In een enkele vallei greeit,
doch in de laatste jaren alleen na
geurijke winters, *Orsera rotundifolia* en
Hypopodium inundatum doch dit
gehele van de duinen ligt al
inder de werkingssfeer van de waterleiding.
Op de grens van de gemeente
Schiedam beginnen de Staatsduinen.

systematisch wordt het kale, kalkarme
 kruisland beplant met *Pinus nigra*
 (oostenrijksche en Corsicaansche den),
Pinus montana en nog andere
 soorten naald- en loofhout.

De waterstand is ten gevolge van locale
 drainage, het steeds meer verdampende
 houtgewas, ~~de~~ en de nabijheid
 van de waterleiding, vrij war gedaald.
 In het noorden zijn nog uitgeoefde
 plassen en de mooiste terreinen
 blijven als natuurmonument
 ongerept. In de dennebossen
 heeft zich sinds 1913 bij Anisenden
 de *Dennen-Orchis* gevestigd, welke
 nergens anders gecreien kan ~~en~~ in
 naaldbossen of gemengd bosch van
 naald en loofhout. Deze witte
 orchidee, met schreefvormige aartjes
 in juli-Aug., heeft 1 winter ~~g~~ gedane
 wortelen en vermeerdert zich door
 uitloopers en door zaad. De vogels zullen
 uit het noorden van ons ^{land} wel de
~~zeld~~ zaden aangebracht hebben.

Ten noorden van de Hondsbossche
 zee-wering liggen de Staatsduinen bij
 Petten. De valleien zijn hier nog

rijk aan water, vandaar vele
 ruassia's, ~~en~~ Epipactis palustris (welke
 ook bij Bergen vrij veel bij zee groeit),
 Luronia, Orchis incarnata en
 zeer zelden ~~de~~ Terminium.

Bij Callanboog ligt het
 roete, prachtige duinmeer, het
 "wanewater", met een zeer rijke
 vogelbevolking, en een mooie
 vlorasflora van Orchis, Platanthera,
 Menyanthes e.d. langs de oevers.

Het is, ook voor natuuronderzoek,
 zeer ~~veel~~ zeer aangelegelijk.

Ten noorden van Callanboog worden
 de duinen vrij smal, te smal om
 dierke valleien te kunnen bevatten
 en in het noorden, bij der Helder
 iets uitgebroeid door een waterleiding.

Bij der Helder groeit ook nog
 herde en wordt de Rijshes (*Vaccinium*
uliginosum) vermeld.

Onbesproken laat ik de duinen
 tusschen van der Haag en ten noorden
 van der Helder. Ze lopen geen gemaal,
~~ovals toe op het water land de~~
 behandelde. Op Voorne zijn ze eigendom
 van Natuurmonumenten, op de Waddes

elal van de Haar. Op de Wadden
 de flora zeer rijk door de vele
 vechte valleien, ^{sommige} ~~geet~~ gedeelten
 van Texel en Terschelling worden echter
 afdraineerd door afwateringsloten.
 Op Texel ontstaan door nieuwe
 duinenrijen prachtige zoutwater-
 meren.

In Zeeland zijn de duinen zeer
 kalkrijk, veel begroeid doch met
 zeer veel konijnen en vrij smal,
 soms (Noord-Beveland) aangeroeid,
 elders (Walcheren) smaller woeland.
 Op Schouwen liggen uitgestrekte
 duinen met prachtige sandduinenrijen,
 of Geeltreide duinen met veel veeteelt
 en behorend aan vele eigenaars. Hier
 is de Spiraal-orchis (*Spiranthes autumnalis*)
~~gewoon~~.

De bedreiging van het natuurschoon
 in de duinen is het ernstigst in het
 dichtst-bevolkte gedeelte van de
 duinbreed, en waar de duinen
 particulier eigendom zijn. Behoren
 deze aan de Staat, Provincie of
 Gemeenten dan bederft deze niet of

Arden en Omstreken heeft een
elle pers met haar requesten bij
het Bloemendaalsche gemeente bestuur
en bij de Provinciale colleges.

1 Is ook ~~met uitbreiding of beter met~~
^{eerste plaats} een kwestie van het beschermen
van een aantal uitstervende planten en
dier-soorten, al kan het streven naar
het behoud daarvan volkomen
passen in het streven, het landschap
ongerept te houden.

1 Is een vraagstuk geworden
van logische distributie van
landbouw, een verdeling waarbij
men niet op, maar bij het
nivoote moet gaan wonen wat
we bezitten. De snelle vervoer-
middelen brengen de stedeling
in een ogenblik kilometers ver
weg.

Bouwt men in de
nivoote terreinen van een heide,
zoals momenteel de hooft-
schiedt, dan zijn ze tegelijk
verloren voor de velen, die daar
niet kunnen wonen.

Om eenige dorre gronden
een woonglegenheid te verschaffen

duizenden
aan ~~Sonderden~~ grinnen her
randelen in het Noorden veld
onmogelijk gemaakt.

Wanneer we de kaart bezien,
dan merken we of dat zich
een wereldstad ontwikkelt van
Amsterdam over Gmunden - Bosh, Velsen,
Santpoort, Haarlem - Noord, Haarlem
Heemstede, Aerdenhout, Landvoort,
Boven die Ploemendaal en
Overveen omvattend. Deze "stad"
is ± 30 k.u. lang, of sommige
plaatsen 5 k.u. breed, meestal
± 2 k.u. breed en op of nabij
plekken na bij Landvoort en
Santpoort hebben de verschillende
woningwijken elkaar reeds bereikt.

Het aantal bewoners kunnen
we ~~get~~ globaal op 200 000
stellen, terwijl centra van bebouwing
als Beesdewijk, en Amsterdam ook
profiteeren konden van een logische
staduitbreiding in deze streek.

Het aantal van hen die op ~~in~~
hun vrije uren verkwilting vinden
in de natuur wordt steeds groter. Talrijker
worden de kroepjes excursionisten die

wenschen te
 en leiding, iets ^{leeren} of de wandelingen
~~dat steeds groter~~. Talrijker wordt het
 aantal van hen, die ernstige
 populaire natuurstudie beoefenen, en
 daarvan weer mededeelen aan anderen.
 Ook uit een oogpunt van volks-
 hygiëne is het van belang als we
 nog groene plekken houden op de kaart.

Water sport, kampeersport, strandleven,
 wandelen, natuurstudie, zij allen
 zijn alleen mogelijk bij de aan-
 wezigheid van ~~terreinen~~ natuur-
 monumenten, beschermde gebieden,
 nationale parken, of hoe we ze
 noemen mogen.

In 't buitenland heeft men
 dit reeds lang nagezien. Duitschland
 kent zijn Staatwälder, ~~die~~ waar
 niemand aan denkt ze te bebouwen.
 Het ~~dat~~ ^{het strandleven aan de} ~~vele~~ meeren (speciaal
 om Berlijn) en de Jungferbergen
 neemt een zeer groot deel van
 het Duitche volk deel aan het
 buitenleven. In Frankrijk is dit nog
 niet zoo sterk. Het geval doch
 bewegingen als de Paris-d'Union
 houden aldaar een belofte in om de

lymst.

In Engeland wordt reeds zeer veel gekampeerd en in de Vereenigde Staten met zijn heerlijke zomers, heeft het buitenleven groote afmetingen aangenomen. Is het een wonder dat juist de landen, waar een groot deel van de bevolking in steden samengebracht is en in kantoren en werkplaatsen den werkdag doorbrengt, als een natuurlijke geneesmiddel tegen de ^{ongewoontheid} ~~ongewoontheid~~ van dit stadsleven de Natuur zoekt. Terwijl ~~landbouw~~ ^{landbouw} Staten als Hongarije niet meer landbouw, minder industrie en meer plattelandsbevolking als Hongarije, Italië, Noorwegen, Spanje ^{vertoonen} dit buitenleven lang niet zoo sterk ~~vertoonen~~, terwijl Duitschland, met zijn dichte bevolkingcentra aan de Rijn, Ruhr, in Saksen, om Berlijn dit buitenleven het sterkst van allen ~~vertoont~~ heeft.

We kunnen dus met zekerheid voorspellen dat bij een dichtere bevolking langs de duinstreek, over eenige jaren, een ~~sterk~~ verlies aan natuurschoon, aan duinen en bosschen,

ing sterker gevoeld zal worden
 dan nu, zoodat een: "tot hier toe
 en niet verder!" aan de ~~ontwikkeling~~
 bebouwing ~~of~~ in de duinen en
 bosschen snuifreeds mag loegeraepen
 worden.

We missen nu reeds zoovele
 mooie plekken die, terecht of te
 wrechke, als hun natuur verloren
 gegaan zijn. Het zou het gaan
 wanneer de bebouwingsoede,
 meer veroorzaakt door speculatie
 dan door werkelijke behoefte,
 doordrong tot in de laatste stukken
 ongepreft duin, de Bloemendaalse
 duinen, die door hun ligging
 te midden van die groote
 dichtbevolkte centra als aangewezen
 zijn als recreatie terrein.

Een strook langs de wegen
~~en tot~~ zou, in gedeelten met
 het oog op de begroening, geheel
 opengesteld kunnen worden voor
 het publiek. Een ander, ~~groter~~

en die de vele kleine villas in de
 meenten Bloemendaal en Haarlem.

deels zou open gesteld kunnen worden,
 voor wandelaars met karren en euse
 bakken met zeldzame en schuwe
 vogels zonder ^{in welk voor zeder} jacht afgesloten kunnen
 worden.

De jacht, ten minste de fineste
 gevolgen ~~van~~ ~~aan~~ de konijnen-overvloed,
 zou niet schuldbaar zijn, de
 vochtige duinpannen zouden we
 terug kunnen krijgen door kunstmatige
 uitdrijvingen.

De afzondelen voor de aanloop
 zijn bij de ruig afgeende middelen
 van Rijk- en Provincie altijd wel
 te vinden, het geheel zou wel
 zijn bij Rijk, Provincie of bij de
 Vereeniging der Belopen van Natuurr.
 Monumenten.

Ik gaar erom de publieke opinie
 voor deze zaak te winnen, zoodat
 de overheid, welke we zelden toch
 leeren direct of indirect, in deze
 optreedt "to the benefit and the
 enjoyment of the people"; om weten
 te geven, leering en grondheid
 te geven, als geneesmiddel ^{tegen} ~~aan~~ de
 kwalen van het grove-stadleven,

en een nageslacht te krijgen dat
 nog wandelen kan, dromen beëlim-
 men, dat ~~de~~ ~~toetsen~~, onze wilde
 planten en vogels niet in artist-
 bekheft te gaan zien en niet
 vervalt tot een cultuurmensch
 zonder andere idealen dan auto's,
 voetbalmatches en sensatie-films.

Natuurbescherming heeft dus,
 naast de mooie zijde dat we
 iets doen voor het behoud van
 mooie bloemen en vogels, de nuttige,
 ja noodzakelijke kant, dat het
 meewerkt aan de lichamelijke
 en geestelijke verheffing van
 ons volk. Welke regereiders
 zouden dit middel niet wenschen
 te ~~toepassen~~ toe te passen?

Wien ~~toetsen~~ ~~is~~ K. Sijbes

medericht van de kerk:

„Welkom Vreemdeling
 in veel dromen.“

Toto. C.S.

~~19~~ 1928
 7 4 2 8
 2